

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางที่จะเร่งรัดพัฒนางานด้านการเกษตรทั้งด้านปริมาณการผลิต คุณภาพของผลิตผลและด้านการตลาด ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นมีความกินดีอยู่ดี มีระดับการครองชีพที่สูงขึ้น อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนและประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 ซึ่งได้เน้นการพัฒนาด้านการเกษตรมาก ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีอาชีพเกษตรกร ดังนั้นถ้าหากเกษตรกรซึ่งเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไม่ได้รับการเหลียวแลหรือเอาใจใส่จากภาครัฐบาลแล้วการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะประสบผลสำเร็จได้โดยยาก

ประชากรของประเทศที่มีอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรตามบรรพบุรุษและสภาพแวดล้อม เช่น พลเมืองที่อยู่ตามแถบชายฝั่งทะเลมักจะมีอาชีพประมง ประชาชนในจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกร ทั้งนี้เพราะจังหวัดราชบุรีตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคตะวันตกของประเทศ มีอาชีพหลักอยู่ที่การทำนา ปลูกผักและทำสวนผลไม้ และในจำนวนสวนผลไม้ที่มีสวนส้มตรารวมอยู่ด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะส้มตราเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งในตระกูลส้ม มีชื่อเรียกได้หลายชื่อ เช่น ส้มกา ส้มแข้ง เป็นต้น มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศจีนและมีผู้นำเข้ามาปลูกในประเทศไทยมานานแล้ว เป็นพืชที่ปลูกง่าย โตเร็ว แต่บำรุงรักษายาก ขึ้นได้ดีในดินที่มีการระบายน้ำได้ดี ไม่ชอบที่ต่ำและแฉะหรือมีน้ำท่วมถึง ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกส้มตรา คือ ดินร่วนปนทราย เดิมส้มตรามีแหล่งที่ปลูกอยู่ทางจังหวัดเพชรบุรีแต่ปัจจุบันนี้เหลือน้อยมากแล้ว เนื่องจากในฤดูร้อน (เดือนมีนาคม-เมษายน) ไม่มีน้ำรดต้นส้ม เมื่อต้นส้มขาดน้ำทำให้อายุสั้น ผลส้มฟ้ามและร่วงแก่ทำให้คุณภาพ ขนาด รสชาติ ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ต่อมาเมื่อชาวสวนทางอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เริ่มทำสวนส้มตราพบว่าสภาพแวดล้อมดีกว่า มีน้ำทั้งปีและปลูกแบบยกร่อง ประกอบกับมีวิธีการบำรุงรักษาที่ดีกว่า จึงทำให้ส้มตราที่ปลูกในจังหวัดราชบุรีมีคุณภาพดีกว่าแหล่งเดิม และทำรายได้ให้ชาวสวนค่อนข้างดีเสมอมา ดังนั้นชาวสวนจึงยึดอาชีพการทำสวนส้มตราเป็นอาชีพหลัก เนื่องจาก

1. ส้มตรามีอายุยืนกว่าส้มเขียวหวาน ในสภาพที่มีการปลูกและการบำรุงรักษาที่เหมาะสมต้นสมบูรณ์ ส้มตราจะสามารถให้ผลผลิตได้ 100-200 กิโลกรัม ต่อต้นต่อปี
2. ในสภาพการปลูกช่วงการปฏิบัติบำรุงรักษานั้น ส้มตราไม่ต้องทำการค้ำกิ่งในขณะที่ส้มเขียวหวานมีสภาพของกิ่งอ่อน ต้องทำการค้ำกิ่งเพื่อไม่ให้กิ่งฉีกหัก ช่วยให้พวงน้ำหนักของผลส้มเขียวหวานได้ การใช้แรงงานสูงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จึงสูงตามไปด้วยการทำสวนส้มตราสามารถประหยัดต้นทุนในส่วนนี้ได้
3. ผลส้มตรามีเปลือกหนาทนทาน แม้หลังจากฝนตกแล้วยังสามารถ เก็บ เก็บเกี่ยวและนำออกจำหน่ายได้
4. จากลักษณะของผลส้มตราที่มีเปลือกนอกหนานี้ ทำให้เก็บรักษาหรือ เก็บไว้ได้นาน การขนส่งสามารถทำได้ง่ายและสะดวกกว่าผลส้มเขียวหวานหรือผลไม้ชนิดอื่น
5. ส้มตราเป็นผลไม้ที่นิยมกันมาก มีตลาดกว้างทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ เช่น ฮองกง สิงคโปร์ ใต้หวัน และเดนมาร์ก

ปัจจุบันนี้ส้มตรา เป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาก เนื่องจากส้มตราสามารถปลูกได้ทั่วไปเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย แต่จังหวัดที่สามารถปลูกส้มตราได้มากคือ ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาครและกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะจังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่เพาะปลูกและให้ผลผลิตมากที่สุดในการค้า

ในแต่ละปีส้มตราจะมีมูลค่าส่งออกถึง 30,000,000 บาทโดยประมาณ เนื่องจากส้มตราเป็นผลไม้ที่มีคุณภาพดี เป็นที่นิยมบริโภคกันมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ การที่ส้มตราเป็นผลไม้ที่ได้รับความนิยม เพราะส้มตรามีคุณค่าทางโภชนาการ สามารถเก็บไว้ได้นาน ราคาพอสมควร และยังสามารถนำไปรับประทานได้ตั้งแต่เปลือกจนถึงเนื้อ นั่นคือเปลือกใช้ตากแห้งนำไปทำเปลือกส้มเค็มมารับประทาน เป็นอาหารว่าง เนื้อรับประทานเป็นผลไม้สดหรือคั้นน้ำดื่ม เป็นน้ำผลไม้สด

ถ้าหากได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกส้มตราในวิธีที่ถูกต้องมีคุณภาพดี จะทำให้สามารถขยายการส่งออกของส้มตราออกไปได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และจะส่งผลให้มีรายได้เข้าประเทศมากขึ้น ชาวสวนสามารถยึดอาชีพการปลูกส้มตราเป็นอาชีพที่มั่นคงต่อไปได้ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศชาติและเกษตรกรต่อไป ดังนั้นควรศึกษาให้ทราบถึงข้อมูลทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานของการทำสวนส้มตรา ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนและรายได้จากการ

ปลูกส้มตรา ตลอดจนผลตอบแทนจากการลงทุนทำสวนส้มตรา และช่องทางในการจำหน่ายส้มตรา พร้อมทั้ง เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุง อุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำสวนส้มตรา เพื่อให้อาชีพการทำสวนส้มตรา เป็นอาชีพที่มีความสำคัญและมั่นคงยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับการทำสวนส้มตรา อันได้แก่ความเป็นมาและวิธีการปลูกส้มตรา
2. ศึกษาถึงต้นทุนและรายได้ของการปลูกส้มตราโดยศึกษากรณีของสวนส้มตรา ในอำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. ศึกษาถึงผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการทำสวนส้มตรา โดยเปรียบเทียบสวนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่
4. ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำสวนส้มตรา พร้อมทั้งให้ข้อ เสนอแนะ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง " ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกส้มตราเชิงการค้าในจังหวัดราชบุรี" เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลตั้งแต่ เกษตรกร เริ่มปลูกจนกระทั่ง เก็บผลผลิตและนำออกจำหน่าย โดยมีขอบเขต การศึกษาดังนี้

1. คำว่า "ส้มตรา" หมายถึงส้มตราที่ใช้รับประทานเป็นผลไม้สดเท่านั้น ไม่รวมถึง ส้มตราที่ใช้รับประทานในลักษณะอื่น ๆ
2. สวนส้มตราที่เป็นตัวอย่างจะศึกษารวมทั้งส้มตราพันธุ์รั้วสาแหรกและไม่มีรั้วสาแหรก เนื่องจากไม่มีความแตกต่างระหว่างพันธุ์ ทั้งในด้านรสชาติและผลผลิต
3. อายุต้นส้มตราที่ทำการศึกษามีอายุระหว่าง 1-10 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาการปลูก โดยปกติ

4. ศึกษาข้อมูลจากสวนส้มตราในพื้นที่เขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีลักษณะการปลูกเชิงการค้า (สวนที่ใช้พื้นที่ในการปลูกตั้งแต่ 5 ไร่ ขึ้นไป) โดยมีจำนวนสวนและผลผลิตมากที่สุดในประเทศ

5. ระยะเวลาการศึกษา เฉพาะปีการเพาะปลูก 2530/2531 (เริ่มตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2530 สิ้นสุด 30 เมษายน 2531)

6. การศึกษามุ่งที่จะสำรวจข้อมูลจากสวนส้มตรา ซึ่งมีการผลิตส้มตราเพื่อจำหน่าย ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนและรายได้ตลอดจนวิธีการจำหน่าย ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อคำนวณหาอัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการปลูกส้มตรา สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุง

วิธีการศึกษา

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งดังต่อไปนี้.-

1.1 การสังเกตการณ์สภาพทั่วไปของชาวสวน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.2 การสัมภาษณ์เจ้าของร้านค้า เพื่อสอบถามราคาเครื่องจักรอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำสวนส้มตรา ตลอดจนราคารูปลูกและสารเคมีที่ใช้ในการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับราคาของปัจจัยดังกล่าว

1.3 การสัมภาษณ์ชาวสวนส้มตราโดยตรง โดยอาศัยแบบสอบถามที่แสดงไว้ในภาคผนวก เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์

1.4 การเลือกตัวอย่างสวนส้มตรา สวนส้มตราที่จะเลือกออกมาเป็นตัวอย่างนั้น จะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยตัวอย่างจะเลือกออกมาจากสวนในตำบลขุนพิทักษ์ ดอนกรวย ดอนไผ่ ตำบล บัวงาม ศรีสุราษฎร์และประสาธลิทธิ ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี จำนวน 60 ตัวอย่าง จากจำนวนสวนส้มตราทั้งหมด 157 สวน และได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างไว้ดังนี้

1.4.1 ขนาดของสวนที่สำรวจ จะแบ่งออกเป็น 3 ขนาดคือ

- สวนขนาดเล็ก ได้แก่สวนที่มีขนาดเนื้อที่เพาะปลูก 5-12 ไร่ มีจำนวนทั้งหมด 73 สวน เลือกมาเป็นตัวอย่าง 26 สวน
- สวนขนาดกลาง ได้แก่สวนที่มีขนาดเนื้อที่เพาะปลูก 13-30 ไร่ มีจำนวนทั้งหมด 77 สวน เลือกมาเป็นตัวอย่าง 27 สวน
- สวนขนาดใหญ่ ได้แก่สวนที่มีขนาดเนื้อที่เพาะปลูกตั้งแต่ 30 ไร่ขึ้นไป มีจำนวนทั้งหมด 7 สวน เลือกมาเป็นตัวอย่าง 7 สวน

1.4.2 สวนสัมมนาที่เลือกออกมาเป็นตัวอย่างกระจายตามอายุการเพาะปลูก โดยเลือกตามสัดส่วนของจำนวนสวนในแต่ละอายุการเพาะปลูก และกำหนดให้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 1 สวนเป็นอย่างน้อยสำหรับแต่ละอายุการเพาะปลูก

1.4.3 ต้นทุน รายได้ และผลตอบแทนจากการลงทุนจะคำนวณโดยเฉลี่ยต่อไร่ โดยใช้พื้นที่เพาะปลูกจากตัวอย่างที่เก็บตามอายุในแต่ละขนาด เป็นฐานในการคำนวณ เนื่องจากสัมมนาเป็นพืชที่มีอายุยืนถึง 10 ปี โดยประมาณ ตัวอย่างสวนสัมมนาจำนวน 60 ราย แบ่งเป็น

- สวนขนาดเล็ก 26 สวน พื้นที่รวม 359 ไร่
- สวนขนาดกลาง 27 สวน พื้นที่รวม 649 ไร่
- สวนขนาดใหญ่ 7 สวน พื้นที่รวม 2,005 ไร่ (ผนวก ข)

2. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยค้นคว้าและศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และรายงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกสัมมนาโดยตรงตลอดจนหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงสถิติและตัวเลขต่าง ๆ จากหน่วยงานและส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สมมติฐานในการวิจัย

การลงทุนปลูกส้มตราในสวนขนาดกลางให้ผลตอบแทนจากการลงทุนสูงกว่าการลงทุนในสวนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ในการคำนวณจะนำรายได้ของพื้นที่เพาะปลูกจำนวนน้อยที่สุดของสวนแต่ละขนาดมา เป็นตัวแทนในการคำนวณหาผลตอบแทนจากการลงทุน โดยถือว่าการเพาะปลูกในพื้นที่มากกว่าที่กำหนดย่อมจะให้ผลตอบแทนที่สูงขึ้นด้วย ดังนั้นพื้นที่เพาะปลูก 5 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกน้อยที่สุดของสวนขนาดเล็กจึงเป็นตัวแทนในการคำนวณหาผลตอบแทนจากการลงทุนของสวนขนาดเล็ก พื้นที่เพาะปลูก 13 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกน้อยที่สุดของสวนขนาดกลางจึงเป็นตัวแทนในการคำนวณหาผลตอบแทนจากการลงทุนของสวนขนาดกลาง และพื้นที่เพาะปลูก 31 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกน้อยที่สุดของสวนขนาดใหญ่จึงเป็นตัวแทนในการคำนวณหาผลตอบแทนจากการลงทุนของสวนขนาดใหญ่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงต้นทุนและรายได้ของเกษตรกรที่ทาสวนส้มตราตลอดจนผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการทาสวนส้มตรา
2. เพื่อ เป็นแหล่งข้อมูลให้แก่ผู้ที่สนใจที่จะลงทุนทาสวนส้มตรา โดยให้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาหาความเหมาะสมในการลงทุน
3. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุน รายได้ และผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการลงทุนทาสวนส้มตรา อันจะทำให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกรที่สนใจสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนงาน เพื่อส่งเสริมการปลูกส้มตราให้แก่เกษตรกรต่อไป
4. เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกส้มตราในจังหวัดราชบุรีและเพื่อ เผยแพร่กิจกรรมการทาสวนส้มตราให้แพร่หลายอันอาจจะมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศต่อไปในอนาคต